

Traducció de Jaume Ortolà

Títol original: *Michael Kohlhaas (Aus einer alten Chronik)*

La traducció d'aquesta obra ha comptat amb una subvenció de la Institució de les Lletres Catalanes l'any 2007.

Primera edició: abril del 2009

© de la traducció: Jaume Ortolà i Font, 2009

© d'aquesta edició: Riurau Editors

Carrer de l'Agregació, núm. 1, 2n 1a

08041 Barcelona

www.riuraueditors.cat

info@riuraueditors.cat

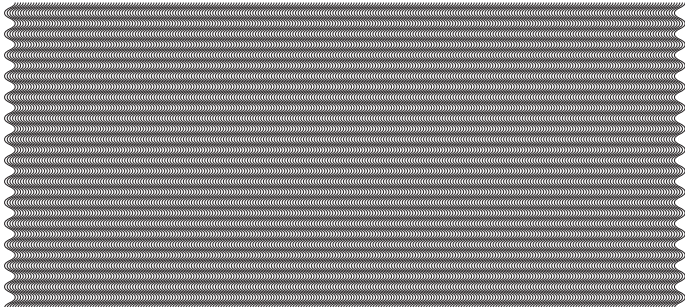
Disseny gràfic: David Torrents

Il·lustració: Pere Ginard

Impressió: Romanyà-Valls

ISBN: 978-84-612-5137-7

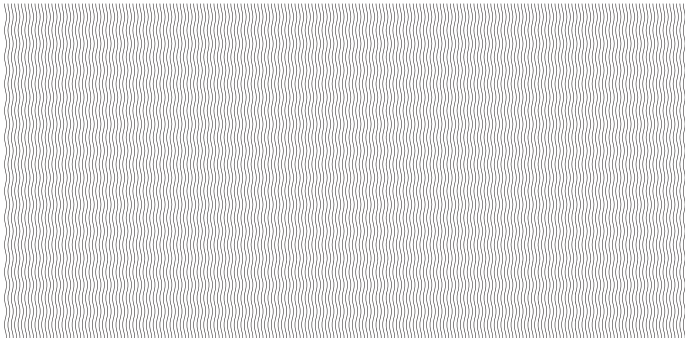
Dipòsit legal: B-12.461-2009

Heinrich von Kleist

Michael Kohlhaas

Traducció de Jaume Ortola

ERDIUTROARUS

INTRODUCCIÓ

Heinrich von Kleist (Frankfurt de l'Oder, 1777–Wannsee, Potsdam, 1811) és un dels escriptors romàntics alemanys més inquietants i més inclassificables. ¿Què el fa un autor tan especial? Kleist expressa sempre amb exactitud el que pensa i el que sent. No hi ha concessions ni mitges tintes. No suavitza res. El compromís artístic és total. En la seua obra apareixen amb tota virulència els resultats de les casualitats i de les passions, la fatalitat i la crueltat dels homes. Aquesta visió del món i de la literatura havia de posar en qüestió, per força, l'humanisme idealista que inspirava les obres madures de Goethe i Schiller, els representants del classicisme de Weimar. Goethe no reconegué mai el geni de Kleist. Al contrari, el va rebutjar com un cas malaltís, amb paraules que van pesar com una llosa sobre la reputació del jove escriptor. L'influent i poderós Goethe havia de veure'l, lògicament, com una amenaça per al seu equilibri olímpic, tan costosament assolit.

Malgrat la indiferència o el rebuig del públic i de la crítica del seu temps, l'interès per Kleist no ha deixat de créixer mai al llarg de les dècades. Tot allò que el feia incompreensible per als seus coetanis, ens el fa molt més pròxim a partir del segle xx i les guerres mundials, mentre que Goethe ens resulta cada volta més llunyà. Avui, Kleist ocupa, sens dubte, un lloc preeminent en la literatura alemanya i en la literatura universal.

Hom ha vist en Kleist un antecedent del pensament i la cultura del segle xx: l'expressionisme, Freud, Kafka, etc., i no és difícil trobar aquestes connexions. Ara, ens equivocaríem si simplement li penjàvem l'etiqueta de «modern» i prou, perquè Kleist és també un escriptor profundament clàssic, grec. En el seu estil, com diu Aristòtil quan defineix la tragèdia,¹ el més important és l'acció —la trama, la faula—, mentre que el caràcter dels personatges és un producte secundari generat per la trama. Difícilment trobarem un exemple més clar d'un autor on tot és acció i tot prové de l'acció.

Kleist va escriure narracions curtes i teatre² —les seues dues facetes més conegudes—, i també poesia, assaig i una correspondència abundant. *Michael Kohlhaas*³ és la seua narració més llarga, i segurament la més coneguda i la més debatuda. És el que s'anomena una

1. En el capítol 6 de la *Poètica*: «Però la més important d'aquestes parts és la combinació dels fets, perquè la tragèdia és imitació no d'homes, sinó d'acció, de vida, de felicitat i dissort; perquè la felicitat i la dissort vénen per l'acció [...]» (Trad. Josep Farran, Col·lecció Bernat Metge, 2008).

2. Cal destacar les traduccions catalanes de Feliu Formosa: *La marquesa d'O i altres narracions* (Destino, 1997), que conté tots els relats de Kleist excepte *Michael Kohlhaas*; i els drames *El càntir trencat* (Diputació de Barcelona – L'Avenç, 1988) i *Pentesilea* (Diputació de Barcelona, 2000).

3. De *Michael Kohlhaas* hi ha dues traduccions catalanes: la d'Ernest Martínez Izquierdo (1921), reproduïda en *Novelles i narracions romàntiques* de Novalis i Kleist (Edicions 62, 1981); i la de Teresa Sàrries (Granica, 1985). Josep Palau i Fabre en va fer una adaptació teatral: *La tràgica història de Miquel Kolbas* (Edicions 62, 1978).

Novelle: un relat llarg o una novel·la curta. La principal font de Kleist és una crònica,⁴ recollida i impresa en 1731, sobre el comerciant de cavalls Hans Kohlhaas, que visqué a Cölln, vora el riu Spree, a la Marca de Brandenburg, en el segle XVI. L'octubre de 1532 partí cap a la fira de Leipzig al principat veí de Saxònia. Pel camí, dos dels cavalls li foren presos pel *Junker Zaszwitz*, com a suposada penyora per passar per Saxònia. Kohlhaas intentà trobar reparació en els tribunals saxons, però no aconseguí res. En 1534, indignat, va emetre un desafiament públic i incendià Wittenberg. Ni tan sols una carta admonitòria de Martí Luter el pogué dissuadir, i Kohlhaas i la banda que l'acompanyava continuà cometent actes de terror. En 1540 fou finalment capturat i jutjat, i el 22 de març de 1540 executat públicament a la roda a Berlín.

Les coincidències entre la crònica històrica i la novel·la de Kleist són àmplies: la retenció dels cavalls, la dilació del procés als tribunals saxons, l'incendi de Wittenberg, la conversa amb Luter, el fatal suggeriment de Georg Nagelschmidt, les tenses relacions entre Saxònia i Brandenburg, el procés i l'execució el dilluns després del Diumenge de Rams. En canvi, la mort de la muller de Kohlhaas és un element inventat, però al capdavant realista, que dona més força encara

4. *Nachricht von Hans Kohlhasen, einem Befehder derer Chur-Sächsischen Lande. Aus Petri Haftitii geschriebener Märckischer Chronic.* [Notícia de Hans Kohlhase, desafiador del país de l'electorat de Saxònia. De la Crònica de la Marca escrita per Peter Haffitz.]

a la història. Això no obstant, Kleist sí que s'aparta del realisme en l'episodi fantàstic de la gitana. Alguns crítics han vist ací un punt feble que fa trontollar la coherència i la solidesa literària de l'obra. No han entès que l'element fantàstic és un recurs literari necessari —a voltes el més efectiu— per a ressaltar una veritat humana: que Kohlhaas actua lliurement, que tria, que té la possibilitat de *salvar-se* i no ho vol. Malgrat totes les desgràcies, malgrat tots els atzars, dins l'home sempre hi ha una espurna de llibertat i de llum. «No som amos del nostre destí, però som lliures de triar el significat que donem a la nostra vida i la nostra mort», diu Stephen Vizinczey.⁵

El llibre toca un tema que no deixarà mai de ser actual: la justícia com a fonament indispensable per a la convivència i el progrés. El poder ha de tenir uns límits, i aquests límits els marquen les lleis. Kohlhaas defensa un principi bàsic de la democràcia liberal: el govern de la llei per damunt del govern dels homes. Podem dir que ho fa anacrònicament dos segles abans que aquest principi siga expressat amb rotunditat.⁶ Ara, ¿què passa quan l'estat no garanteix la justícia? ¿Està legitimat un individu a buscar-se-la per la seua pròpia mà? Certament hi ha un dret —i fins i tot un deure— de resis-

5. *Verdad y mentiras en la literatura*, Stephen Vizinczey (Seix Barral, 2001).

6. «Perquè així com en els governs absoluts el rei és la llei, en els països lliures la llei ha de ser el rei, i no n'hi ha d'haver cap altre.» (Thomas Paine, *Sentit comú*, 1776)

tència davant la injustícia. ¿Però fins on es pot arribar? Per una banda, l'heroi de Kleist és la persona que no es resigna als abusos del poder, que es rebella, que empuja les armes i lluita per la justícia —la seua particular, però també la dels seus connacionals i la de les generacions futures. Per un altra banda, Kohlhaas és un personatge amb claroscurs, sotmès a unes passions — qualificades per Kleist de malalties, excèntriques, folles— que el porten a cometre excessos, pels quals, al capdavall, acceptarà de pagar un preu.

Quant a l'estil, cal reconèixer que les frases de Kleist són llargues, la sintaxi és densa i complexa, és freqüent la barreja d'estil directe i indirecte. Però tot està al seu lloc, tot és precís, tot encaixa com en la maquinària d'un rellotge. No falta ni sobra res: tot és trama. I el resultat és una prosa de ritme trepidant. «La prosa més ràpida mai escrita», diu Vizinczey. Per al lector, això és una exigència afegida, que es veu recompensada amb escreix.

JAUME ORTOLÀ

Michael Kohlhaas

(D'una antiga crònica)

A mitjan segle XVI, a la ribera del riu Havel, vivia un ramblar anomenat Michael Kohlhaas, fill de mestre d'escola i un dels homes més honests i alhora més terrorífics del seu temps. Aquest home extraordinari hauria pogut ser considerat fins als trenta anys com el model del bon ciutadà. En un poble que encara porta el seu nom posseïa un mas on es guanyava la vida tranquil·lament amb el seu ofici; els fills que li havia donat la muller els educava, en el temor de Déu, per al treball i la lleialtat; entre els seus veïns no n'hi havia ni un que no hagués gaudit de la seua benvolença o de la seua equitat; en poques paraules, el món hauria beneït la seua memòria si no s'hagués lliurat en excés a una virtut. El sentit de la justícia, però, el va convertir en un lladre i un assassí.

Una vegada cavalcava per l'estranger¹ amb una rècula de cavalls joves, ben nodrits i lluent, i calculava a l'engròs com invertiria els guanys que esperava obtenir-ne —una part, com a bon patró, per a nous beneficis, i una altra, però, també per al gaudi del present—, quan arribà a l'Elba i, en passar vora un castell imponent en territori saxó, topà amb una barrera que no havia trobat mai abans per aquell camí. En el moment en què precisament la pluja queia amb més força, s'aturà amb els cavalls i cridà el guàrdia, que no trigà a traure el cap per la finestra amb cara malhumorada. El ram-

1. Kohlhaas es dirigeix a Saxònia des de Brandenburg. En el segle XVI, Saxònia, amb capital a Dresden, i Brandenburg, amb capital a Berlín, eren dos electorats del Sacre Imperi.

bler va dir que havia d'obrir el pas. «¿Quina novetat és aquesta?», preguntà quan el duaner va eixir de la casa després d'una bona estona. «Privilegi senyorial —contestà aquest, mentre obria—, concedit al gentilhome² Wenzel von Tronka.» «Així —digué Kohlhaas—, ¿es diu Wenzel, el gentilhome?», i observà el castell que, amb uns merlets esplèndids, dominava els camps. «¿És mort, el vell senyor?» «Mort de feridura», respongué el duaner, mentre alçava el tronc de la barrera. «Hum! Quina llàstima! —contestà Kohlhaas—. Un vell senyor digne que s'alegrava del trànsit dels homes, que ajudava el comerç i els negocis sempre que podia, i que una vegada va fer empedrar un camí perquè una egua meua es va trencar la cama allà a l'entrada del poble. Bé, doncs! ¿Què us dec?», preguntà; i va traure amb grans penes de sota la capa que voleiava al vent els diners que el duaner li demanava. «Sí, amic —va afegir mentre l'altre rondinava “cuita, cuita!” i maleïa per damunt de l'oratge—, si l'arbre de la tanca hagués restat al bosc, hauria estat millor per a mi i per a vós»; i dit això li va donar els diners i continuà cavalcant. Però tot just havia passat per davall de la barrera, al seu darrere ressonà una veu procedent de la torre: «Atureu-vos, rambler!», i veié l'alcaid del castell que tancava una finestra d'una revolada i baixava corrents cap a ell. «¿I ara què hi ha de nou?», es preguntà Kohlhaas per a si, i s'aturà amb els cavalls. L'alcaid, botonant-se un jupetí

2. En alemany *Junker* ('jove senyor noble').

sobre el seu cos voluminós, arribà i demanà, inclinant-se contra la tempesta, pel certificat de pas. Kohlhaas va preguntar: «¿El certificat de pas?» Una mica perplex, digué que pel que sabia no en tenia cap; però que, si li explicaven què dintre era allò, potser casualment sí que n'anava proveït. L'alcaid, mirant-lo de costat, va respondre que sense el permís de pas senyorial cap rambler no podia passar amb els cavalls per la frontera. El rambler li va assegurar que havia travessat la frontera disset vegades en la seua vida sense un tal certificat; que coneixia perfectament totes les disposicions senyorials referents al seu comerç; que allò només podia ser un error, per la qual cosa suplicava, ja que el seu viatge era llarg, que s'hi repensessen i que no el retinguessen més temps allà inútilment. Però l'alcaid replicà que la divuitena vegada no se n'escaparia, que l'ordenança havia aparegut recentment, i que o resolvia allò del certificat o se'n tornava per on havia vingut. El comerciant de cavalls, que començava a sentir-se irritat per aquesta extorsió il·legal, després d'una breu reflexió, baixà del cavall, el donà a un criat i digué que en parlaria amb el gentilhome von Tronka en persona. Va pujar al castell; l'alcaid el seguia, rondinant dels mesquins avariciosos i del profit de sagnar-los una mica; i tots dos entraren en la sala, mesurant-se l'un a l'altre amb les mirades. S'esdevingué que precisament llavors el gentilhome remullava la gola amb uns quants amics animats i, a causa d'una facècia, ressonava entre ells una riallada inacabable, quan se li acostà Kohlhaas a

dur la seua queixa. El gentilhome preguntà què era el que volia; els cavallers, en veure l'estrany, callaren; però, a penes començà la petició sobre els cavalls, tot el seguici es va exclamar: «Cavalls! ¿On són?», i corregueren cap a la finestra per observar-los. Quan veieren la magnífica rècula, baixaren volant al pati, a proposta del gentilhome; la pluja havia parat; l'alcaid, l'administrador i els criats s'aplegaren al seu voltant i tots examinaven les bèsties. L'un lloava el bai amb l'estel al front, a l'altre li agradava el castany, i un altre acariciava el clapat amb taques grogues i negres; i tothom opinava que els cavalls eren com cérvols, i que al país no se'n criaven de millors. Kohlhaas contestà, animat, que els cavalls no eren millors que els genets que els havien de muntar i els va convidar a comprar-los. El gentilhome, fascinat pel poderós semental, li'n demanà el preu; l'administrador li va proposar comprar un parell de cavalls negres, que, a causa de l'escassetat de cavalls, creia poder fer servir a l'heretat del castell. Però quan el rambler s'hagué manifestat, els cavallers ho van trobar massa car, i el gentilhome digué que, fixant aquell preu, hauria de cavalcar fins a la Taula Rodona i visitar el rei Artús. Kohlhaas, que va veure l'alcaid i l'administrador parlar l'un amb l'altre a cau d'orella, llançant eloqüents mirades sobre els cavalls negres, va resoldre, per un fosc pressentiment, de desfer-se'n. Digué al gentilhome: «Senyor, els negres els vaig comprar fa sis mesos per vint-i-cinc florins d'or; doneu-me'n trenta i són vostres.» Dos cavallers que eren al costat del gen-

tilhome expressaren sense embuts que prou que ho valien, els cavalls; però el gentilhome va opinar que es gastaria diners pel bai però no pels negres i va mostrar la intenció d'anar-se'n; llavors Kohlhaas digué que tal volta la pròxima vegada que passés amb els seus rossins farien tracte; s'acomiadà del gentilhome i agarrà la brida del seu cavall per muntar i partir. En aquest moment l'alcaid va fer un pas avant entre la gentada i digué, tal com va sentir Kohlhaas, que sense el certificat de pas no podia reprendre el viatge. Kohlhaas es va girar i preguntà al gentilhome si aquesta condició, que arruïnava completament el seu negoci, era de fet correcta. El gentilhome contestà, amb cara torbada, mentre se n'anava: «Sí, Kohlhaas, has d'obtenir el certificat. Parla amb l'alcaid i continua el teu camí.» Kohlhaas li va assegurar que la seua intenció no era de cap manera eludir les ordenances que poguessen existir sobre el trànsit de cavalls; prometé d'obtenir el certificat a la cancelleria, al seu pas per Dresden, i suplicà que el deixessin passar només aquesta vegada que no sabia res de res d'aquell requisit. «Bé!», digué el gentilhome, quan tot just l'oratge tornava a tempestejar i el fred penetrava en els seus membres flacs. «Deixa passar el taujà! Veniul!», digué als cavallers, es girà, i es disposà a tornar al castell. L'alcaid va dir, tombat cap al gentilhome, que almenys hauria de deixar una penyora com a assegurança que obtindria el certificat. El gentilhome restà dret de nou sota el portal del castell. Kohlhaas preguntà quin valor, en diners o en espècies, havia de

deixar com a penyora pels cavalls negres. L'administrador va opinar, murmurant entre dents, que podia deixar els mateixos cavalls negres. «Certament —digué l'alcaid— això és el més apropiat; quan tinga el certificat, pot passar a buscar-los de nou en qualsevol moment.» Kohlhaas, desconcertat per una exigència tan ultratjant, digué al gentilhome, el qual, mort de fred, s'aguantava el perpunt davant del cos, que ell anava a vendre els cavalls; però aquest, en el mateix moment que una ventada llançava una descàrrega de pluja i calamarsa a través del portal, per posar fi a l'assumpte, cridà: «Si no vol amollar els cavalls, llanceu-lo de nou cap arrere per damunt de la barrera»; i se n'anà. El rambler, que prou va veure que hauria de cedir a la violència, resolgué de satisfer aquella demanda, perquè no tenia altre remei; desenganxà els cavalls negres, i els guià a la quadra que li va assenyalar l'alcaid. Deixà un criat amb ells, el proveí de diners i l'exhortà a tenir cura dels cavalls fins a la seua tornada, i continuà el seu viatge amb la resta de la rècula cap a Leipzig on volia anar a la fira, mig dubtós de si a causa de la florent cria de cavalls no podia haver aparegut un tal decret a Saxònia.

A Dresden, on en un raval de la ciutat posseïa una casa amb algunes quadres, ja que des d'ací solia cobrir el comerç amb els petits mercats del país, tot just arribat s'adreçà a la cancelleria on per mitjà dels consellers, alguns dels quals coneixia, es va assabentar d'allò que certament la seua primera intuïció ja li havia dit: que la

història del certificat de pas era una faula. Kohlhaas, a qui els descontents consellers, a sollicitud d'ell, donaren per escrit un certificat sobre la manca de fonament de tot allò, es rigué de la facècia del flac gentilhome, tot i que encara no comprenia què es podia proposar; i al cap d'unes quantes setmanes, una vegada venuda a satisfacció seua la rècula de cavalls que menava amb ell, va tornar cap a Kohlhaasenbrück sense altra sensació d'amargura que la que se sent per la misèria general del món. L'alcaid, a qui mostrà el certificat, no s'hi va esplaiar gaire, i digué, a la pregunta del ramblaire de si podia recuperar de nou els cavalls, que només havia d'anar allà darrere i agafar-los. Kohlhaas, però, hagué d'assabentar-se, quan entrà al pati, de la desagradable escena en què el seu criat, a causa d'un comportament indecorós, com digueren, havia estat apallissat i foragitat pocs dies després d'haver restat a Tronkenburg. Preguntà al jove que li havia donat aquesta notícia què havia fet i qui havia tingut cura mentrestant dels cavalls; però llavors aquest contestà que no en sabia res, i amb això va obrir al ramblaire, que tenia el cor carregat de presentiments, la porta de l'estable on estaven. Però quina va ser la seua sorpresa quan en lloc dels seus dos cavalls negres lluent i ben nodrits, va veure un parell de rossins magres, escarransits; ossos on s'haurien pogut penjar coses com en una perxa; pèls i crins embolicats sense cura ni atenció: la vera imatge de la misèria en el regne animal! Kohlhaas, a qui els cavalls renillaren amb una feble agitació, estava d'allò

més enutjat, i preguntà què els havia succeït, als seus rossins. El jove, que estava al seu costat, va contestar que no els havia esdevingut cap desgràcia, que havien rebut el farratge adequat, però que, com que precisament havia estat l'època de la collita, els havien utilitzat una mica al camp per la manca de bèsties d'arrossegament. Kohlhaas va maleir aquesta brutalitat infame, maquinada secretament; presentint, tanmateix, la seua impotència, reprimí la seua rancúnia; i va mostrar la intenció, ja que no tenia altre remei, d'abandonar amb els seus cavalls aquell niu de lladres, quan aparegué l'alcaid del castell, atret per l'altercació, i preguntà què passava allà. «¿Què passa? —contestà Kohlhaas—. ¿Qui ha donat permís al gentilhome von Tronka i a la seua gent per a fer servir a les feines del camp els cavalls que vaig deixar a casa seua?» I encara afegí que si allò era humà. Va intentar provocar-los amb un colp de vara, i li mostrà que no es bellugaven. L'alcaid, després d'haver-lo observat obstinadament una estona, va contestar: «Mireu el pallús! Com si aquest trinxeraire no hagués de donar gràcies a Déu que els rossins siguin vius encara!» Preguntà qui se n'havia d'haver fet càrrec quan el criat va tocar el dos. Com si no fos barat que els cavalls s'haguessen guanyat al camp el farratge que els havien donat. Va concloure dient que no vingués allí amb romanços o faria cridar els gossos i amb ells faria tornar la calma al pati. Al rambler el cor li bategava contra el gipó. Va sentir l'impuls de llançar aquell miserable panxut sobre el fem i de posar-li el peu so-

bre el rostre de coure. Però el seu sentiment de justícia, que era com una balança d'or, encara vacillava; encara no estava segur, davant la barrera del seu propi pit, que pesés alguna culpa sobre el seu adversari; i mentre, empassant-se les injúries, anava cap als cavalls i els posava en ordre els crins en serena consideració de les circumstàncies, preguntà amb veu apagada per quina badada havia estat allunyat el criat del castell. L'alcaid replicà: «Perquè el galifardeu es va encabotar allà al pati! Perquè es va resistir a un canvi de quadres necessari i va exigir que, per culpa dels seus rossins, els cavalls de dos joves senyors que havien vingut a Tronkenburg passessen la nit al ras!» Kohlhaas hauria donat el valor dels cavalls si hagués tingut a mà el criat i hagués pogut confrontar la seua declaració amb la declaració d'aquell alcaid presumtuós. Ell s'estava encara allà desfent els manyocs de pèl dels cavalls, i reflexionava sobre què podia fer en la seua situació, quan l'escena va canviar de sobte, i aparegué a la plaça del castell el gentilhome Wenzel von Tronka, amb un estol de cavallers, criats i gossos, que venien de la caça de la llebre. Quan aquest preguntà què havia passat, l'alcaid prengué de seguida la paraula i, mentre els gossos, a la vista del foraster, per una part, entonaven un udol assassí contra ell, i els cavallers, per l'altra, els feien callar, va exposar amb la més tendenciosa desfiguració de l'afer quina mena de rebel·lió alçava el ramblaire. Digué amb rialles sarcàstiques que es refusava a reconèixer els cavalls com a seus. Kohlhaas va cridar: «Aquests no són

els meus cavalls, distingit senyor! Aquests no són els cavalls que valien trenta florins d'or! Vull recuperar de nou els meus cavalls sans i ben nodrits!» El gentilhome, mentre li pujava a la cara una fugissera pallidesa, descavalcà i digué: «Si el senyor cap de fava no vol endur-se els cavalls, doncs que es queden. Veniu, Günther! — va cridar—. Hans! Veniu!», mentre s'espolsava amb la mà els camals; i quan era sota la porta amb els cavallers encara va cridar: «Porteu vi!», i entrà a casa. Kohlhaas va dir que abans voldria fer venir l'escorxador i llançar els cavalls al canyet que no pas conduir-los en l'estat en què es trobaven a les quadres de Kohlhaasenbrück. Va deixar estar els cavalls sense preocupar-se'n més, va saltar sobre el seu cavall castany, tot assegurant que sabria procurar-se justícia, i partí.

A tota brida anava ja pel camí cap a Dresden quan, pensant en el criat i en la queixa que hom havia aixecat contra ell al castell, començà a alentir gradualment el pas; abans d'haver fet un miler de passes, féu girar de nou el cavall i s'encaminà cap a Kohlhaasenbrück per tal d'interrogar prèviament el criat, com li semblà just i prudent. Perquè, malgrat les ofenses sofertes, un recte sentiment ja familiaritzat amb la fràgil constitució del món el feia inclinar-se, en cas que s'hagués d'imputar realment, com afirmava l'alcaid, alguna mena de culpa al criat, a acceptar la pèrdua dels cavalls com una conseqüència merescuda. Per contra, un sentiment igualment excellent li deia —i aquest sentiment arrelava més i més fondo a mesura que avançava cavalcant i per-

tot arreu on parava a fer un mos sentia parlar de les injustícies que diàriament es practicaven a Tronkenburg contra els viatgers—, li deia que si l'incident enter, segons totes les aparences, havia estat una pura conxorxa, ell es lliuraria amb totes les seues energies al deure d'obtenir satisfacció dels greuges patits per a si mateix i seguretat en el futur per als seus conciudadans.

En arribar a Kohlhaasenbrück, tan bon punt hagué abraçat Lisbeth, la seua muller fidel, i els fills, que li saltaven d'alegria als genolls, demanà de seguida per Herse, el capatàs, i si no n'havien sentit a dir res. Lisbeth va dir: «Sí, estimat Michael, aquest Herse! Imagina't que aquest pobre home fa quinze dies va entrar ací destrossat de la manera més lamentable; no, tan destrossat que no podia ni respirar lliurement. El duguérem al llit, on va vomitar sang violentament, i ens vam asabentar, per mitjà de les nostres preguntes insistents, d'una història que no va entendre ningú. Com el vas deixar a Tronkenburg amb els cavalls el pas dels quals no fou permès, com el van obligar a abandonar el castell amb els maltractaments més infames, i com li havia estat impossible d'emportar-se els cavalls amb ell.» «I doncs —digué Kohlhaas, mentre es llevava l'abric—, ¿ja s'ha restablert?» «Llevat dels vòmits de sang —contestà ella—, així així. Vaig voler enviar un criat de seguida a Tronkenburg perquè tingués cura dels cavalls fins que tornesses tu en persona. Com que Herse sempre ens ha estat tan franc i tan fidel, de fet més que ningú altre, no em pertocava de posar en dubte la seua de-

claració, sostinguda per tants indicis, ni de creure que hagués pogut perdre els cavalls d'alguna altra manera. Però em va conjurar que no exigís a ningú que aparegués per aquell niu de lladres, i que renunciés a les bèsties si no volia sacrificar-hi cap home.» «¿Encara jau al llit?», preguntà Kohlhaas, descordant-se el llaç del coll. «Des de fa uns quants dies —contestà ella— volteja de nou pel pati. En poques paraules, veuràs —continua— que tot està en ordre, i que aquest succés és un dels ultratges que es permeten contra els forasters des de fa poc a Tronkenburg.» «Això primer hauré d'investigar-ho —replicà Kohlhaas—. Fes-me'l venir, Lisbeth, si s'ha aixecat!» Amb aquestes paraules es va asseure en la butaca; i la mestressa de la casa, que s'alegrà molt de la seua serenitat, anà a buscar el criat.

«¿Què vas fer a Tronkenburg? —preguntà Kohlhaas, quan Lisbeth entrà en la cambra amb ell—. Noestic precisament satisfet amb tu...» El criat, sobre el rostre pàllid del qual, amb aquestes paraules, aparegué tacada una rojor, va callar una estona, i contestà: «En això teniu raó, senyor! Perquè la metxa ensofrada que per disposició divina duia amb mi per calar foc al niu de lladres d'on vaig ser foragitat, la vaig llançar a la riba de l'Elba en sentir plorar un xiquet a dins i vaig pensar: que els aniquile Déu, si vol, jo no ho faré!» Kohlhaas va dir perplex: «¿Però per què vas merèixer l'expulsió de Tronkenburg?» Llavors Herse: «Per una mala jugada, senyor —i es va eixugar la suor del front—; però el que ha passat no es pot canviar. No vaig voler deixar que fessen

malbé els cavalls a les feines del camp, i vaig dir que encara eren joves i no els havien aparellat.» Kohlhaas replicà, mentre intentava ocultar el seu desconcert, que aquí no havia dit tota la veritat, ja que a principis de la primavera passada els cavalls havien dut una mica els arreus. «Al castell —continuà—, on eres una mena d'hoste, hauries pogut mostrar-te de tant en tant una mica més servicial, precisament quan més calia pels tràfecs de la collita...» «Això és el que vaig fer, senyor —digué Herse—. En veure les cares malhumorades que em feien, vaig pensar: no em costarà els cavalls. Al tercer matí els vaig enganxar i vaig portar tres carretades de blat.» Kohlhaas, a qui el cor li saltava, va abaixar els ulls i contestà: «D'això no me n'han dit res, Herse!» Herse li assegurà que era així. «La meua descortesia va consistir a no voler posar de nou el jou als cavalls a migdia quan tot just havien acabat de menjar; i que jo a l'alcaid i a l'administrador, quan em proposaren d'agafar el farratge de franc i d'embutxacar-me els diners que vós m'havíeu deixat per a les despeses del menjar, els vaig contestar que què volien dir amb això; em vaig girar i me'n vaig anar.» «Però per aquesta descortesia —digué Kohlhaas— no et van expulsar de Tronkenburg.» «Déu nos en guard! —exclamà el criat—. Per una malifeta atroç! Perquè al vespre van dur a les quadres els cavalls de dos senyors que havien arribat a Tronkenburg i van lligar els meus a la porta. I l'alcaid, que els allotjava en persona, quan li vaig agafar els cavalls negres i li vaig preguntar on havien d'estar-se ara les bèsties, em va assenyalar

una cort de porcs bastida amb estaques i llistons sobre el mur del castell.» «Vols dir —l'interrompé Kohlhaas— que era un aixopluc tan dolent per als cavalls, que l'estable semblava una cort de porcs.» «Era una cort de porcs —contestà Herse—, realment i verdaderament una cort de porcs, on els porcs corrien d'ací d'allà i on jo no podia estar-me dret.» «Potser no hi havia cap allotjament per als cavalls negres —respongué Kohlhaas—; els cavalls dels senyors tenien en certa manera preferència...» «El lloc —va replicar el criat abaixant el to de veu— era estret. En total s'allotjaven set cavallers al castell. Si haguésseu estat vós, hauríeu estretit una mica els cavalls. Vaig dir que volia buscar-me una quadra al poble per a llogar-la; però l'alcaid va contestar que els cavalls havien d'estar a l'abast dels seus ulls, i que jo no gosaria endur-me'ls del corral.» «Hum! —digué Kohlhaas—, ¿i què vas allegar llavors...?» «Com que l'administrador em digué que tots dos hostes només passarien la nit i prosseguirien el viatge l'endemà al matí, vaig dur els cavalls a la cort de porcs. Però el segon dia transcorregué sense que això succeís, i a l'alba del tercer es va dir que els senyors encara romandrien al castell unes quantes setmanes.» «Al cap i a la fi, Herse, no s'estava tan malament a la cort de porcs —digué Kohlhaas— com la primera vegada que hi vas ficar el nas.» «És cert —contestà aquell—. Quan vaig escombrar el lloc una micotiuva, la cosa es va fer tolerable. Vaig donar un *groschen* a una minyona perquè fiqués els porcs en qualsevol altre lloc. I al llarg del dia també ho vaig ar-

reglar perquè els cavalls poguessen estar-hi drets, llewant a trenc d'alba els llistons de dalt de les estaques, i al vespre tornant-los a posar. Ara guaitaven com si fossen oques per damunt del sostre i miraven cap a Kohlhaasbrück o cap a qualsevol altre lloc on s'estigués millor.» «Llavors —preguntà Kohlhaas—, ¿per quins set sous et van fer fora?» «Senyor, us ho dic —contestà el criat—, perquè volien desfer-se de mi. Perquè mentre jo hi fos, no podien fer malbé els cavalls. Per totes bandes em feien cares de repugnància, al pati i a la cambra del servei; i mentre jo pensava, arrufeu els morros fins que se us torcen, ells cercaren l'oportunitat de moure brega i em llançaren fora del castell.» «Però el motiu! —cridà Kohlhaas—. Han d'haver tingut un motiu o un altre!» «Oh, i tant! —va respondre Herse—, i el més just de tots! El vespre del segon dia que jo havia passat a la cort de porcs, vaig agafar els cavalls, que s'hi havien empastifat, i volia dur-los a la bassa. I quan tot just era sota el portal del castell i anava a girar, vaig sentir l'alcaid, l'administrador, amb criats, gossos i bastons, que es precipitaven darrere meu des de la cambra del servei; i cridaven com esperitats: “Alto, lladregot! Alto, criminal!” El vigilant de la porta em va eixir al pas, i quan vaig preguntar a ell i a la turba embogida que s'amuntegava damunt de mi: “¿Però què passa?” “¿Què passa?”, va respondre l'alcaid, i em va agarrar els dos cavalls negres per la brida. “¿On va vostè amb els cavalls?”, preguntà i m'engrapà pel pit. Jo vaig dir: “¿Que on vaig? Llamps i trons! Anava a la bassa. ¿Pensa vostè que jo...?” “¿A la

bassa? —cridà l'alcaid—. Jo t'ensenyaré a nadar pel camí ral cap a Kohlhaasenbrück, bergant!” I em va llançar del cavall en terra amb una malèvola estrebada assassina, ell i l'administrador, que m'havia agafat per la cama, de tal manera que vaig caure al fang tan llarg com sóc. “Home! Desgràcia! —vaig cridar—. Els arreus i les mantes són a l'estable, i un farcell de roba meua”; però ell i els criats, mentre l'administrador s'enduia els cavalls, em llançaren al damunt tants colps de peu, de fuet i de bastó que vaig caure en terra mig mort darrere del portal del castell. I llavors els vaig dir: “Gossos caronyaires!, ¿on us emporteu els meus cavalls?”, i em vaig alçar. “Fora del castell!”, va cridar l'alcaid, i es va sentir: “Hala, Kaiser! Hala, Jäger!” i també “Hala, Spitz!”, i una canilla de més de dotze gossos em va caure damunt. Llavors vaig arrancar no sé si era una estaca de la tanca, i vaig deixar tres gossos morts estesos al meu voltant; però, turmentat per unes esgarrinxades llastimoses, vaig haver de recular. “Fiut!”, va sonar un xiulet; els gossos cap al pati, els batents de la porta ajustats, el forrellat passat, i jo vaig caure en terra al carrer inconscient.» Kohlhaas digué, pàllid de cara, amb una murrieria forçada: «¿No et vas voler escapar, oi Herse?» I quan aquest, amb la cara molt vermella, abaixà la mirada, encara li va dir: «Confessa-m'ho; no t'agradava la cort de porcs i vas pensar que eren millor les quadres de Kohlhaasenbrück.» «Mal llamp! —cridà Herse—. Em vaig deixar arreus i mantes a la cort, i també un farcell de roba. ¿No m'hauria endut tres florins d'or que havia

amagat en un mocador de seda vermell darrere la menjadora? Diantre! Quan parreu així, voldria tornar a encendre de seguida la metxa ensofrada que vaig llançar!» «Bé, bé! —digué el comerciant de cavalls—. No s'ha dit amb mala intenció! Mira, tot el que has dit, paraula per paraula, m'ho crec; i fins i tot combregaré sobre això si es porta a collació. Em sap greu que no t'haja anat millor al meu servei; vés, Herse, vés-te'n al llit, fes que et porten una ampolla de vi, i consola't: se't farà justícia!» I amb això es va alçar, redactà una llista de les coses que el seu capatàs s'havia deixat a la cort de porcs, n'especificà el valor, també li preguntà a quant pujarien les despeses del seu tractament, i va deixar que se n'anés després de donar-li la mà encara una altra vegada.

Tot seguit va contar a Lisbeth, la seua muller, el curs i les circumstàncies de la història, li explicà que estava decidit a reclamar justícia públicament, i tingué l'alegria de veure que ella el refermava amb tota l'ànima en aquest propòsit. Perquè deia que molts altres viatgers, potser menys indulgents que ell, passarien per aquell castell; que seria una obra de Déu posar fi a semblants desordres; que ja volia recaptar les despeses que li pogués originar el procés. Kohlhaas la va anomenar la seua dona valenta, va gaudir aquell dia i els següents enmig d'ella i dels seus fills, i partí, tan aviat com li ho permeteren els seus afers, cap a Dresden per dur la seua queixa davant dels tribunals.

Allí va redactar, amb l'ajuda d'un jurista que coneixia, una demanda en què, després d'una descripció cir-

cumstanciada del delictes que el gentilhome Wenzel von Tronka havia comès tant contra ell com contra el seu criat Herse, proposava la seua condemna d'acord amb la llei, la restitució dels cavalls al seu estat anterior i la compensació dels danys i despeses que tant ell com el seu criat havien patit. La cosa legal era de fet molt clara. La circumstància que els cavalls fossen retinguts il·legalment, llançava una llum esclaridora sobre tota la resta; i fins i tot si hom hagués volgut acceptar que els cavalls havien emmalaltit per un pur atzar, l'exigència del rambler de recuperar-los sans encara hauria estat justa. Mentre voltava per la cort, no li van faltar tampoc a Kohlhaas de cap manera amics que li prometes- sen un suport entusiasta en la seua causa; l'extens comerç que duia a terme li havia procurat la coneixença —i l'honestedat amb què feia la seua feina, la benvolença— dels homes més eminents del país. Va compartir taula alegrement moltes vegades a cal seu advocat, que era també un home respectable; va dipositar una suma de diners a casa d'ell per al pagament de les costes del procés; i, transcorregudes unes quantes setmanes, completament tranquil·litzat per aquest sobre el desenllaç del cas, tornà a Kohlhaasenbrück amb la seua muller Lisbeth. Tot amb tot, els mesos passaren i estava a punt de complir-se l'any sense haver rebut de Saxònia ni tan sols una explicació sobre el plet que ell en persona havia iniciat, per no parlar de la resolució mateixa. Després d'haver fet de nou moltes sol·licituds al tribunal, preguntà al seu advocat en una carta confi-

dencial què era el que originava un retard tan excessiu; i es va assabentar que la demanda, a una insinuació de dalt, havia estat completament sobreseguda a la cort de justícia de Dresden. A l'estranyada resposta escrita del rambler sobre quina base tenia això, aquell l'informà que el gentilhome Wenzel von Tronka estava emparentat amb dos joves senyors, Hinz i Kunz von Tronka³ dels quals un era coper de la persona del sobirà i l'altre camarlenc. Encara li va aconsellar que podia, sense més gestions a les instàncies judicials, intentar apoderar-se de nou dels seus cavalls, que es trobaven a Tronkenburg; li va donar a entendre que el gentilhome, que ara s'allotjava a la capital, semblava haver indicat a la seua gent que li'ls lliuessen; i acabà amb la petició que, en cas que no es volgués apaivagar amb tot allò, a ell almenys l'eximís d'encàrrecs ulteriors en aquell afer.

Kohlhaas es trobava precisament en aquell moment a Brandenburg,⁴ on el batlle de la ciutat, Heinrich von Geusau, al districte del qual pertanyia Kohlhaas, llavors estava ocupat a organitzar diversos establiments de beneficència per a malalts i pobres gràcies a un fons considerable que havia recaigut en la ciutat. Estava particularment atrafegat organitzant per a l'ús dels xa-

3. En alemany els termes Hinz und Kunz, formats amb els diminutius de Heinrich i Konrad, s'utilitzen irònicament amb el sentit de «en tal i en tal».

4. Brandenburg és una ciutat de la regió del mateix nom. Com hem dit, Brandenburg era un electorat del Sacre Imperi amb capital a Berlín.

crossos una font mineral que brollava en un poble de la contrada i dels poders curatius de la qual hom es prometia més del que després el futur corroboraria; i com que coneixia Kohlhaas a causa de la molta relació que hi havia tingut llavors de la seua estada a la cort, va permetre que Herse, el capatàs, a qui des d'aquell dia funest a Tronkenburg li havia quedat un dolor al pit en respirar, provés l'efecte de la petita font curativa, ara proveïda de sostre i de bassa. S'esdevingué que el batlle era present justament a la vora del cossi en què Kohlhaas havia posat Herse, donant algunes ordres, quan aquest va rebre, a través d'un missatger que li trametia la seua muller, la descoratjadora carta del seu advocat de Dresden. El batlle que, mentre parlava amb el metge, s'adonà que Kohlhaas deixava caure una llàgrima sobre la carta que havia rebut i obert, se li va acostar d'una manera cordial i afectuosa i li preguntà quina mena de desgràcia el colpia; i quan el comerciant de cavalls, sense respondre-li, va allargar-li la carta, aquest digne home, que va conèixer l'abominable injustícia que hom havia comès contra ell a Tronkenburg i a conseqüència de la qual jeia malalt Herse, potser de per vida, li posà la mà sobre el muscle i li digué que no s'havia de desanimar, que ell l'ajudaria a trobar satisfacció. Al vespre, quan el rambler s'havia dirigit al seu palau seguint les seues instruccions, li va dir que podia redactar una súplica al príncep elector de Brandenburg, amb una breu descripció de l'episodi, adjuntar la carta de l'advocat, i, per raó de la bru-

talitat que hom s'havia permès contra ell en territori saxó, apellar a la protecció del senyor del país. Li va prometre de fer arribar la instància, dins d'un altre paquet que ja estava preparat, a les mans de l'elector, el qual sens falta de part seua, quan les circumstàncies ho permetessen, el presentaria davant l'elector de Saxònia; i no calia res més que una tal instància per a procurar-li justícia en el tribunal de Dresden, malgrat les arts del gentilhome i els seus adlèters. Kohlhaas, ple d'alegria, va agrair efusivament al batlle aquesta nova mostra del seu favor; va dir que només lamentava de no haver presentat de seguida el seu afer a Berlín, sense haver fet cap pas a Dresden; i després de redactar a l'escrivania del tribunal de la ciutat la reclamació tal com li havien indicat i d'haver-la lliurada al batlle, va tornar a Kohlhaasenbrück, més tranquil que mai sobre el desenllaç del seu cas. Al cap de poques setmanes, però, hagué d'assabentar-se amb gran aflicció, a través d'un algutzir que anava a Postdam amb afers del batlle, que l'elector havia lliurat la súplica al seu canceller, el comte Kallheim, i que aquest no s'havia adreçat directament, com semblava apropiat, a la cort de Dresden per a la investigació i el càstig del delicte sinó al gentilhome von Tronka per obtenir informacions preliminars més detallades. L'algutzir que, en aturar el cotxe davant la casa de Kohlhaas, semblava tenir l'encàrrec de fer aquest anunci al rambler, a la consternada pregunta de per què actuaven així, no va poder donar-li cap resposta satisfactòria. Simplement va afegir que el

batlle li recomanava que s'armés de paciència; semblava tenir pressa per prosseguir el viatge; i només al final de la curta conversa Kohlhaas va endevinar, per unes paraules que va deixar caure, que el comte Kallheim estava emparentat amb la casa von Tronka.

Kohlhaas, que ja no trobava alegria ni en la cria de cavalls ni en el mas, i a penes en la dona i els fills, va passar el mes a l'espera carregat de tètrics pressentiments sobre el futur; i d'acord amb les seues expectatives, transcorregut aquest temps, Herse, a qui els banys havien proporcionat un cert alleujament, va tornar de Brandenburg amb un escrit del batlle, acompanyat d'un voluminós rescripte, del contingut següent: li sabia greu no haver pogut fer res en el seu afer; li trametia una resolució de la cancelleria estatal que havia rebut, i li aconsellava d'emportar-se els cavalls que havia deixat a Tronkenburg i de deixar córrer l'afer. La resolució deia que era un inútil busca-raons; el gentilhome en casa del qual havia deixat els cavalls, no els retenia de cap manera; podia fer-los anar a cercar al castell, o almenys fer saber al gentilhome on li'ls havia de trametre; la cancelleria estatal, en qualsevol cas, no volia ser importunada amb semblants baralles i disputes. Kohlhaas, per a qui allò no tenia res a veure amb els cavalls —hauria experimentat el mateix dolor si s'hagués tractat d'un parell de gossos—, es va enfurir de ràbia en rebre aquesta carta. Sempre que se sentia un soroll al pati, mirava en direcció a la porta, amb l'expectativa més repugnant que mai hagués inquietat el

seu pit, per si apareixia la gent del gentilhome i li tornaven, potser amb una disculpa i tot, els cavalls afamats i escanyolits; l'única circumstància en què la seua ànima coneixedora del món no hauria trobat una resposta adequada als seus sentiments. Al cap de poc, tanmateix, va sentir a través d'un conegut que havia viatjat per aquell camí, que els rossins encara eren utilitzats a Tronkenburg, igual que la resta dels cavalls del senyor; i enmig del dolor de veure el món en un desordre tan monstruós, brollà en ell la satisfacció interior de veure la seua pròpia ànima en ordre.

Va convidar a casa seua un escrivà, veí seu, que durant molt de temps havia donat voltes al pla d'ampliar les seues propietats comprant els terrenys adjacents al seu, i li va preguntar, després d'asseure's a la seua vora, quant donaria per les seues propietats a Brandenburg i a Saxònia, casa i terres, béns mobles i immobles, tot junt. La seua muller Lisbeth va empal·lidir amb aquestes paraules. Es girà i agafà de terra el seu fill petit, que jugava darrere d'ella, tot llançant sobre el rambler i sobre un paper que tenia a la mà una mirada en què es pintava la mort vora les galtes vermelles del nen que jugava amb els seus collarets. L'escrivà preguntà, mentre l'observava estranyat, què era el que el portava de sobte a una idea tan particular; llavors aquell, amb tota l'alegria que va poder reunir, replicà que la idea de vendre l'alqueria a la riba del Havel no era del tot nova; tots dos havien discutit sovint aquell tema; la casa del raval de Dresden era, en com-

paració, un mer afegit que no entrava en consideració; i en poques paraules, si volia que es fes la seua voluntat, i quedar-se totes dues finques, estava preparat per a cloure el tracte amb ell. Va afegir amb una broma una mica forçada que Kohlhaasenbrück no era el món; podia haver-hi objectius en comparació dels quals governar casa seua com un bon pare de família fos secundari i indigne; en poques paraules, havia de dir-li que el seu esperit estava lliurat a grans empreses, de les quals potser sentiria a parlar aviat. L'escrivà, tranquil·litzat per aquestes paraules i de bon humor, digué a la dona que besava el nen una vegada i una altra: «No voldreu que pague de seguida!» Va deixar damunt la taula el barret i el bastó que fins aleshores havia tingut als genolls i agafà el full que el rambler tenia a la mà per llegir-lo detingudament. Kohlhaas, mentre se li atansava, li va explicar que era un contracte de venda redactat per ell que expirava eventualment al cap de quatre setmanes; li va mostrar que no hi faltava res més que les signatures i la consignació de les quantitats tant del preu de venda mateix com la prima de devolució, ço és, el pagament al qual volia comprometre's en cas que es retractés dins les quatre setmanes; i li demanà una altra vegada vivament que fes una oferta, que ell era raonable i no faria grans cerimònies. La dona anava amunt i avall per la cambra; el pit li bategava amb tanta força que el mocador, que el nen li havia estirat, estava a punt de caure-li de les espatlles. L'escrivà va dir que no podia judicar de cap manera el preu de la propietat de

Dresden; llavors Kohlhaas, traient les cartes que havia intercanviat quan la va comprar, respongué que l'oferia a cent florins d'or, encara que amb això resultés que li havia costat vora la meitat més. L'escrivà, que encara llegí una altra vegada el contracte per damunt i hi trobà estipulat de manera ben peculiar la llibertat de part seua de retractar-se, va dir, ja mig decidit, que no podria fer servir la cavallada que hi havia als estables; però Kohlhaas replicà que no estava disposat a desfer-se dels cavalls i que també volia conservar per a si algunes armes que hi havia penjades a l'armeria, llavors... l'altre vacil·lava i tornava a vacillar, i va repetir finalment una oferta que havia fet feia poc en una passejada mig de broma mig de debò, que era indigna en relació amb el valor de les propietats. Kohlhaas li portà tinta i ploma per a escriure; i quan l'escrivà, que no donava crèdit als seus sentits, encara li va preguntar de nou si era de debò, i el rambler li hagué contestat una mica susceptible si es pensava que li prenia el pèl, aquell va agafar amb cara seriosa la ploma i signà; va esborrar, tanmateix, el punt en què es parlava del pagament en cas que el venedor es penedís del tracte; es comprometé a fer-li un préstec de cent florins d'or sobre la hipoteca de la finca de Dresden, que ara mateix no tenia cap desig de comprar, i li va donar plena llibertat de retractar-se de l'acord dins dels dos mesos següents. El rambler, commogut per aquesta manera d'obrar, li va estrènyer molt cordialment la mà; i, després d'haver-se posat d'acord en el que era la condició principal, que

del preu de compra una quarta part es pagaria tot seguit al comptat i la resta al cap de tres mesos en la banca d'Hamburg, va cridar demanant vi per celebrar una negoci resolt tan feliçment. Digué a una minyona, que havia entrat amb l'ampolla, que Sternbald, el criat, li havia d'ensellar el cavall bai; i va donar a entendre que en breu, quan tornés, s'esplaiaria amb franquesa sobre allò que ara havia de guardar per a si. Tot seguit, mentre omplia els gots, preguntà per Polònia i pels turcs, que precisament llavors estaven en guerra els uns contra els altres; embolicà l'escrivà en diverses conjectures polítiques sobre la qüestió; finalment va brindar pel bon èxit de la seua transacció i el va acomiadar.

Quan l'escrivà hagué deixat l'habitació, Lisbeth va caure de genolls en terra davant d'ell. «Si tens algun sentiment —va cridar— per mi i pels fills que t'he donat, si no hem estat ja repudiats anticipadament, per quin motiu, no ho sé, digues-me què volen dir aquestes terribles disposicions!» Kohlhaas va dir: «Estimada esposa, res que, tal com estan les coses, t'haja d'amoïnar. He rebut una resolució en què em diuen que la meua demanda contra el gentilhome Wenzel von Tronka és una brega enutjosa. I com que deu haver-hi algun malentès, he decidit presentar altra volta jo mateix la meua queixa al sobirà en persona.» «¿Per què et vols vendre la casa?», va cridar ella mentre s'alçava amb gest trasbalsat. El rambler, abraçant-la dolçament contra el seu pit, va contestar: «Perquè no vull romandre en un país, estimada Lisbeth, en què no es volen protegir els meus

drets. Més val ser un gos que un home, si m'han de trepitjar amb els peus! Estic segur que la meua esposa en això pensa igual que jo.» «¿D'on has tret —preguntà ella enrabiada— que no s'han protegit els teus drets? Si t'aproximes humilment, com et correspon, al sobirà amb la teua súplica, ¿d'on traus que la resposta que rebràs serà deixar-la de banda o que refusaran de sentir-te?» «Molt bé —respongué Kohlhaas—, si els meus temors són infundats, encara no haurem venut la casa. Sé que el sobirà és just; i només que aconseguisca arribar a la seua persona a través de tots els qui l'envolten, no tinc cap dubte que em farà justícia, i tornaré feliçment, abans que s'acabe la setmana, amb tu i al meu antic ofici. Llavors voldria —va afegir mentre la besava— ser al teu costat fins a la fi de la meua vida! Però és aconsellable —continuà— que em prepare per a qualsevol eventualitat; i per això desitge que t'allunyes algun temps, si pot ser, i que te'n vages amb els nens a Schwerin a ca ta tia, que fa molt de temps que vols visitar.» «¿Com? —cridà la mestressa—. ¿Me n'he d'anar a Schwerin? ¿Passar la frontera amb els nens fins a ca ma tia a Schwerin?» I l'horror li va ofegar la veu. «En efecte —va respondre Kohlhaas—, i això, si pot ser, de seguida, de tal manera que no em destorbe cap consideració secundària en els passos que vull fer en el meu afer.» «Oh, ara t'entenc! —va cridar ella—. Ara no et cal res més que armes i cavalls; la resta s'ho pot endur qui vulga!» I amb això es girà, es llançà sobre una butaca i plorà. Kohlhaas va dir, perplex: «Estimada Lisbeth,

¿què fas? Déu m'ha beneït amb dona, fills i béns. ¿Haig de desitjar per primera vegada que això fos d'una altra manera...?» Es va asseure al costat d'ella, que, enrojolada amb aquestes paraules, li va caure sobre el coll tendrament. «Digues-me —va parlar ell apartant-li els rulls de davant del front—, ¿què he de fer? ¿He d'abandonar la meua causa? ¿He d'anar a Tronkenburg i suplicar al cavaller que em torne els cavalls, muntar-los i portar-te'ls a casa?» Lisbeth no va gosar dir: «Sí!, sí!, sí!...» Va sacsejar el cap plorant, l'abraçà amb força i li cobrí el pit de besos ardents. «Bé, doncs! —cridà Kohlhaas—. Si creus que se m'ha de fer justícia en cas que haja de continuar en el meu negoci, concedeix-me la llibertat que em cal per a procurar-me-la!» I en això es va alçar i digué al criat, que venia a anunciar-li que el cavall bai era ensellat, que demà també s'havien de guarnir els castanys per a portar la seua dona a Schwerin. Lisbeth digué: «Tinc una idea!» Es va alçar, es torcà les llàgrimes dels ulls, i preguntà a Kohlhaas, que s'havia assegut en un pupitre, si li donaria a ella el memorial i deixaria que anés ella a Berlín, en lloc d'ell, per a fer-lo arribar al sobirà. Kohlhaas, commogut per més d'un motiu per aquest tomb, la va atraure sobre els seus genolls i digué: «Estimada esposa, això no és possible! El sobirà està envoltat de molta gent, qui se li acosta s'exposa a molts disgusts.» Lisbeth va contestar que a una dona li seria mil vegades més fàcil acostar-se-li que a un home. «Dóna'm el memorial —repetí ella—, i si no vols res més que saber que arriba a les seues mans,